

Velferðarnefnd Alþingis
nefnasvid@althingi.is
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Skjal: F1803002
Hafnarfjörður, 16. mars 2018

Umsögn

Bætt stjórnýsla í umgengnismálum

90. mál, þingsályktunartillaga, 148. löggjafarþingi 2017-2018.

Félag um foreldrajafnrétti styður þingsályktunartillögu þar sem lagt er til að dómismálaráðherra leggi fram frumvarp til breytinga á barnalögum hvað varðar úrræði sýslumanns í umgengnismálum sem og að tryggja fjármögnun verkefnisins.

Félagið hvetur dómismálaráðherra til að hugsa umgengnismál í víðari skilningi en svo að þau passi endilega inn í embætti sýslumanns. Umgengnismál eru í eðli sínu félags- og velferðarmál og snúa að einum viðkvæmustu og mikilvægustu málefnum fjölskyldunnar. Umgengnismál eru í eðli sínu mun líkari barnaverndarmálum og málefnum félagsþjónustu og félagsmálaráðuneytis en þau eru öðrum málefnum sýslumannsembættis og dómismálaráðuneytis.

Málsmeðferðartími

Málsmeðferðartími embætta sýslumanna í málum sem varða umgengni barna við foreldra sína hafa verið óviðunandi allt frá upphafi. Mánuður í lífi barns er langur tími og það er mikið álag fyrir barn að fá ekki að hitta foreldri sitt mánuðum og jafnvel árum saman. Stjórnvöldum ber að koma í veg fyrir að börn séu aðskilin frá foreldrum sínum í langan tíma vegna málsmeðferðartíma eða ágreinings foreldra.

Umgengnismál

Félag um foreldrajafnrétti leggur áherslu á að umgengnismál verði til þess fallin að stuðla að samveru barns með báðum foreldrum eins og kostur er enda sé það ekki andstætt hagsmunum barns. Það er alltaf áhættuþáttur í lífi barns að vera ekki í sambandi við foreldri sitt. Áhættuþættir sem fylgja því að vera í sambandi við foreldri sitt þurfa því að vera meiri ef umgengni á ekki að fara fram.

Umgengnisréttur er gagnkvæmur réttur foreldris og barns. Foreldri hefur því ekki aðeins rétt á umgengni heldur hefur foreldri uppdisskyldur gagnvart barni þó lögheimili barns sé skráð hjá hinu foreldrinu. Í 2. mgr. 18. gr. Samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins er aðildarríkjum samningsins skylt að veita foreldrum viðeigandi aðstoð við að rækja uppdisskyldur sínar.

Þegar ágreiningur er hjá foreldrum um hvernig haga skuli samveru barns með foreldrum sínum, þá er mikilvægt að stórnöld komi á reglulegri umgengni til bráðabirgða á fyrsta mánuði máls. Bráðabirgðaugmengni er hægt að setja á ýmist án stuðnings, með stuðningi eða undir eftirliti eftir því sem við á. Í undantekningartilvikum gæti þurft að úrskurða um að umgengni fari ekki fram.

Í barnaverndarlögum nr. 80/2002 eru ýmis stuðningsúrræði ætluð til þess að aðstoða lögheimilisforeldra áður en til þess kemur að takmarka samskipti þess foreldris og barns. Ákveðin mismunun fellst í því að styðja ekki við foreldra sem óska eftir umgengni við börn sín með álíka hætti í þeim tilfellum þar sem stuðningsúrræði inn á heimili umgengnisforeldris gætu dregið úr áhættuþáttum hvað varðar umgengni og þannig nýst barni.

Það er óumdeilt að úrskurðir sýslumanna um fyrirkomulag umgengni eru oft ekki lokin á ágreiningi foreldra. Það er ekki í þágu barns að áframhaldandi ágreiningur foreldra sé í sífellu meðhöndlaður sem nýtt mál. Úrskurður sýslumanns væri skilvirkara úrræði væri hann hluti af stuðningsáætlun ætluð til þess að barn fái að njóta samveru með báðum foreldrum og það verndað fyrir ágreiningi foreldra á sama tíma.

Dagsektir

Dagsektir á því formi sem þær eru í dag geta gert meiri skaða en gagn. Dagsektir eru settar á í nafni þess foreldris sem ekki er í samskiptum við barnið. Foreldrið sem brýtur gegn gagnkvæmum rétti barns og foreldris til samveru hefur yfirburðarstöðu til að útiloka hitt foreldrið og koma inn skilaboðum til barns um fjandskap fjarverandi foreldrisins. Dagsektarkröfur í nafni foreldris sem barn hittir ekki er olía á slíkan eld. Það þjónar á engan hátt hagsmunum barns að brotlega foreldrið fái verkfæri í hendurnar til að koma óorði á hitt foreldrið. Þá er gagnsemi dagsekta afar takmörkuð á meðan uppsafnaðar dagsektir falla niður komist umgengni á í fá skipti. Mikilvægt er að regluleg umgengni komist á í að minsta kosti ár áður en dagsektir falli niður.

Meðlag

Ákvæði um meðlag eru á engan hátt í takt við þarfir barns og tilhögun á umönnun þess. Mikilvægt er að endurskoða ákvæði um meðlag frá grunni þar sem sömu kröfur eru gerðar á báða foreldra og að framfærsla miðist við þarfir barns og tilhögun á samveru barns með foreldrum sínum.

Gjafsókn

Umgengnistálmanir hafa áhrif á börn og foreldra með svipuðum hætti og annað ofbeldi og vanræksla. Börnum er sýnjað um aðstoð barnaverndaryfirvalda á þeim grundvelli að um ágreining foreldra sé að ræða sem leysa eigi úr hjá sýslumanni eða í einkamáli fyrir dómstólum á grundvelli barnalaga. Það er ekki svo langt síðan litið var á annað heimilisofbeldi sem ágreining heimilismanna sem nyti friðhelgi einkalífs. Umgengnistálmanir eru mjög alvarlegur ágreiningur foreldra sem á ekki að vera einkamál foreldra. Stjórnvöld þurfa að koma inn í þessi mál barnanna vegna án þess að foreldri þurfi að greiða fyrir það stórar upphæðir.

Fulltrúar frá Félagi um foreldrajafrétti eru ávallt tilbúnir að koma á fundi, eiga samræður og svara fyrirspurnum um breytingar sem geti stuðlað að bættum skilyrðum barna hjá báðum foreldrum.

Fyrir hönd Félags um foreldrajafrétti,

Heimir Hilmarsson, formaður